

SİNEMA VE EĞİTİM

ÖRGÜN EĞİTİMİN TÜRK SİNEMASINDA TEMSİLİ

Recep ÇÖKERDENOĞLU

eski
reni
YAYINLARI

Eskiyeni Yayınları: 141

SİNEMA VE EĞİTİM
ÖRGÜN EĞİTİMİN TÜRK SİNEMASINDA TEMSİLİ

Recep ÇÖKERDENOĞLU

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ocak 2023

ISBN: 978-625-7673-53-2

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mahallesi Boyacılar Sokak No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

SİNEMA VE EĞİTİM

ÖRGÜN EĞİTİMİN TÜRK SİNEMASINDA TEMSİLİ

Recep ÇÖKERDENOĞLU

Ankara 2023

Recep ÇÖKERDENOĞLU

Lisans eğitimini Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesinde, yüksek lisans eğitimini de 2015 yılında Marmara Üniversitesi İletişim Bilimleri bölümünde *Küreselleřme ve Türk Milliyetçiliđi: Milliyetçiliđin Medyada İşlenişi* başlıklı tezle bitirdi. 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Radyo TV Sinema bölümünde başladığı doktorasını ise *Sinema ve Eğitim: Örgün Eğitimin Türk Sinemasında Temsili* isimli tezle Kasım 2020’de tamamladı.

Aynı zamanda Türkiye’nin muhtelif niversitelerinde İngiliz Dili ve Edebiyatı, Tarih, Sosyoloji, Felsefe, evirmenlik ve Uluslararası İlişkiler bölümlerini tamamlamış olan okerdenođlu, ileri derecede İngilizce, orta derecede İspanyolca ve Almanca bilmektedir. Hali hazırda İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesinde đretim yesi olarak görev yapmaktadır.

Recep ÇÖKERDENOĞLU
Eposta:rcokerden@gmail.com

Ali ve Müjgan'a...

İÇİNDEKİLER

| | |
|---------------------|----|
| TABLolar | 10 |
| RESİMLER | 11 |
| KISALTMALAR LİSTESİ | 13 |
| GİRİŞ | 15 |

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM VE EĞİTİME FARKLI YAKLAŞIMLAR

| | |
|--|----|
| 1.1. Eğitim Kavramı | 25 |
| 1.2. Eğitimin Amaçları | 32 |
| 1.3. Eğitimin Metotları | 37 |
| 1.4. Eğitimin Temelleri | 42 |
| 1.4.1. Eğitimin Tarihi ve Kültürel Temelleri | 42 |
| 1.4.2. Eğitimin Ekonomik Temelleri | 44 |
| 1.4.3. Eğitimin Felsefi Temelleri | 47 |
| 1.4.4. Eğitimin Ahlaki Temelleri | 50 |
| 1.5. Temel Eğitim Felsefeleri | 53 |
| 1.5.1. İdealizm | 54 |
| 1.5.2. Realizm | 58 |
| 1.5.3. Natüralizm | 60 |
| 1.5.4. Pragmatizm | 64 |
| 1.5.5. Varoluşçu Yaklaşım | 67 |
| 1.6. Eleştirel Eğitim Felsefesi | 72 |
| 1.7. Eğitim Felsefesi Akımları | 77 |
| 1.7.1. Daimicilik | 77 |
| 1.7.2. Esasicilik | 80 |
| 1.7.3. İlerlemecilik | 81 |
| 1.7.4. Yapılandırmacılık | 83 |
| 1.8. Demokratik Eğitim | 86 |
| 1.9. Çağdaş Eğitim Akımları | 89 |
| 1.9.1. Sanat Eğitimi Akımı | 89 |
| 1.9.2. Çocuktan Hareket Akımı | 90 |
| 1.9.3. Kır Eğitim Yurdu Akımı | 91 |
| 1.9.4. İş Eğitimi Akımı | 92 |
| 1.9.5. Seçkinler Eğitim Akımı | 92 |

İKİNCİ BÖLÜM SİNEMA VE EĞİTİM

| | |
|---|-----|
| 2.1. Sinema ve Eğitim İlişkisi----- | 95 |
| 2.2. Eğitim Açısından Sinema Sanatı----- | 105 |
| 2.3. Film Dili----- | 116 |
| 2.4. Sinemada Anlam ----- | 118 |
| 2.5. Eğitim Açısından Sinemada Gerçeklik----- | 123 |
| 2.6. Eğitim İçerikli Filmler----- | 129 |
| 2.7. Eğitim Sineması Tarihi----- | 136 |

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRK FİLMLERİNDE ÖRGÜN EĞİTİMİN TEMSİLİ ARAŞTIRMASI

| | |
|--|-----|
| 3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi----- | 141 |
| 3.2. Araştırmanın Hipotezi----- | 146 |
| 3.3. Çalışmanın Sınırlılıkları----- | 147 |
| 3.4. Yöntem ----- | 148 |
| 3.4.1. Araştırma Modeli----- | 148 |
| 3.4.2. Çalışmanın Evren ve Örneklemi----- | 149 |
| 3.4.3. Verilerin Toplanması ----- | 164 |
| 3.5. Bulgular ve Yorum----- | 164 |
| 3.5.1. Türk Sinemasında Temsiller----- | 165 |
| 3.5.1.1. Türk Sinemasında Okul Yönetici Temsilleri----- | 165 |
| 3.5.1.1.1. Otoriter Eğitim Yöneticisi----- | 166 |
| 3.5.1.1.2. Demokratik Eğitim Yöneticisi----- | 171 |
| 3.5.1.1.3. İlgisiz Okul Yöneticisi----- | 177 |
| 3.5.2. Türk Sinemasında Öğretmen Temsilleri ----- | 180 |
| 3.5.2.1. Otokratik Öğretmen ----- | 181 |
| 3.5.2.2. Demokratik Öğretmen----- | 187 |
| 3.5.2.3. İlgisiz Öğretmen ----- | 210 |
| 3.5.3. Türk Sinemasında Öğrenci Temsilleri ----- | 211 |
| 3.5.4. Türk Sinemasında Veli Temsilleri----- | 225 |
| 3.5.5. Türk Sinemasında Eğitimi Değerlendirmek ----- | 232 |
| 3.5.5.1. Hababam Sınıfı'ndan Eğitime Bakmak ----- | 232 |
| 3.5.5.2. Öğretmen Filmi: Ekonomi Kısılcasında Bir Öğretmen ----- | 239 |
| 3.5.5.3. İki Dil Bir Bavul: Merkezden “Uzak”ta Eğitim--- | 244 |
| 3.5.5.4. Türk Eğitiminde Bir Terbiye Aracı: Sınav----- | 248 |

| | |
|--|-----|
| 3.5.5.5. İmkânsız Olasılık: Yok Oluş İçinde “Var Olmak” | 256 |
| 3.5.6. Sinemada Söylem ----- | 265 |
| 3.5.7. Söylem Analizi ----- | 268 |
| 3.5.7.1. Hababam Sınıfı ve Otoriter Eğitim ----- | 270 |
| 3.5.7.2. Öğretmen ve Pragmatizm ----- | 290 |
| 3.5.7.3. Sınav: Türk Eğitim Sistemi Eleştirisi ----- | 302 |
| 3.5.7.4. İki Dil Bir Bavul ve Eleştirel Eğitim Tartışmaları- | 321 |
| 3.5.7.5. İmkânsız Olasılık ve Varoluşçu Eğitim ----- | 334 |
| SONUÇ ----- | 361 |
| KAYNAKÇA ----- | 383 |
| EKLER ----- | 397 |

TABLÖLAR

| | |
|--|-----|
| Tablo 1. Çalışma evrenine alınan filmler: Türkiye’de çekilen eğitim temalı filmler----- | 151 |
| Tablo 2. Örnekleme alınan filmler ----- | 162 |

RESİMLER

| | |
|---|-----|
| Resim 3.1. İnek Şaban sigara içerken okul müdürü tarafından sert şekilde uyarılır ----- | 169 |
| Resim 3.2. Necmi Hoca yazılı esnasında öğrencileri kontrol etmektedir ----- | 183 |
| Resim 3.3. Hüsnü Öğretmen öğrencilerine soru sorunca tüm öğrenciler parmak kaldırır ----- | 189 |
| Resim 3. 4. Emre Öğretmen su kaynağından evinde kullanmak üzere su almaktadır ----- | 192 |
| Resim 3.5. Emre Öğretmen okulun ilk gününde öğrencilerini beklemektedir ----- | 193 |
| Resim 3.6. Emre Öğretmen öğrencisiyle birebir ilgilenmektedir ----- | 195 |
| Resim 3.7. Emre Öğretmen zaman zaman geleneksel yöntemlerle hareket edebilmektedir ----- | 196 |
| Resim 3.8. Reis Tarık Öğretmenin arabasını tamir ederken bir taraftan babasına ve öğretmenine bakmaktadır----- | 209 |
| Resim 3.9. Hababam Sınıfı coğrafya dersinde ----- | 212 |
| Resim 3.10. Güdük Necmi Milli Eğitim müfettişi rolüyle felsefe dersindedir ----- | 215 |
| Resim 3.11. Öğrenci annesi tarafından okula hazırlanmaktadır ----- | 221 |
| Resim 3.12. Öğrencilerden Zülküf yazı yazmayı öğrenmektedir ----- | 222 |
| Resim 3.13. Öğrenci evinde ev ödevini yapmaktadır ----- | 223 |
| Resim 3.14. Anne çocuğunu okula hazırlamaktadır----- | 227 |
| Resim 3.15. Aileler veli toplantısındadır ----- | 228 |
| Resim 3.16. Kaan'ın abisi deneme sınav netlerini sorgulamaktadır --- | 229 |
| Resim 3.17. Anne-baba kavgasından şikâyet eden Gamze ----- | 230 |
| Resim 3.18. Babasıyla ilişkilerini düzelten Reis Tarık Öğretmen'e gülümsemektedir----- | 231 |
| Resim 3.19. Hababam Sınıfı öğrencileri okul tuvaletlerinde sigara içmektedir ----- | 234 |
| Resim 3.20. Mahmut Hoca Hababam Sınıfı'nı din----- | 236 |
| Resim 3.21. Hüsnü Öğretmen'in köyde görev yaptığı ilkokul----- | 240 |
| Resim 3.22. Kaymakam Milli Eğitim müdürü öğretmen ve öğrenciler törende hazır bulunmaktadır ----- | 240 |
| Resim 3.23. Okul Müdürü gazetelere haber olan Hüsnü Öğretmen'i uyarmaktadır----- | 242 |

| | |
|--|-----|
| Resim 3.24. Hüsnü Öğretmen “Kendi Öğretmenini Kendin Doyur Kampanyası” çerçevesinde ödüllendirilirken ----- | 243 |
| Resim 3.25. Şanlıurfa Demirci Köyü İlkokulu ----- | 244 |
| Resim 3.26. Sınıf “Millî Eğitim” e hazır konumdadır ----- | 245 |
| Resim 3.27. Emre Öğretmen okulun ilk günü öğrencilerini beklemektedir ----- | 247 |
| Resim 3.28. Emre Öğretmen Türkçe öğretmektedir ----- | 247 |
| Resim 3.29. Öğrenciler yarış atlarına benzetilmişlerdir ----- | 250 |
| Resim 3.30. Okul Müdürü iş insanı Levent Lemi’yi karşılamaktadır ----- | 253 |
| Resim 3.31. Mert annesine üniversite başvurusu haberini vermektedir ----- | 254 |
| Resim 3.32. Öğrencilerin durumu yarışan atlara benzetilmiştir -- | 255 |
| Resim 3.33. Tarık Öğretmen sıraları U şeklinde düzenler ----- | 261 |
| Resim 3.34. Veli toplantısına hiçbir veli gelmemiş Tarık Öğretmen yalnız kalmıştır ----- | 264 |
| Resim 3.35. Hüsnü Öğretmen hastaneye kaldırılmaktadır ----- | 301 |
| Resim 3.36. Öğrenciler atlara benzetilerek yarış alanındaki yerlerini almıştır ----- | 317 |
| Resim 3.37. Öğrenciler yarıştırılan atlara benzetilmiştir ----- | 318 |
| Resim 3.38. Emre Öğretmen öğrenciye kalem açmayı öğretmektedir ----- | 325 |
| Resim 3.39. Emre Öğretmen öğrencilerinden Zülküf’e okumayı öğretmektedir ----- | 325 |
| Resim 3.40. Emre Öğretmen yaramazlık yapan öğrencileri cezalandırmaktadır ----- | 329 |
| Resim 3.41. Tarık Öğretmen sıraları daha demokratik bir yöntem olan U biçiminde düzenlemiştir ----- | 344 |
| Resim 3.42. İrfan adamlarıyla beraber Tarık Öğretmen’in eşi Duygu’yu tehdit etmektedir ----- | 351 |
| Resim 3.43. Emniyet amiri İrfan’la konuşmaktadır ----- | 352 |
| Resim 3.44. Tarık Öğretmen eşini okulda kalabilmesi için ikna etmeye çalışmaktadır ----- | 354 |
| Resim 3.45. Kaybedenlerin resmedildiği yazı ----- | 355 |
| Resim 3.46. İsmail “kara bulut” benzetmesiyle mahalleye gönderme yapmıştır ----- | 356 |
| Resim 3.47. İsmail kendileri için görünen “güneş”i itiraf etmiştir ----- | 356 |
| Resim 3.48. İsmail okuldaki doğan “umut”u işlemiştir ----- | 357 |
| Resim 3.49. Uyuşturucuya karşı halkı bilinçlendirme çalışması ----- | 360 |
| Resim 3.50. Uyuşturucuya karşı hazırlanmış başka bir afiş ----- | 360 |

KISALTMALAR LİSTESİ

| | |
|------|-------------------------------------|
| ABD | : Amerika Birleşik Devletleri |
| AB | : Avrupa Birliği |
| Ed | : Editör/Yayına Hazırlayan |
| S | : Sayfa |
| MEB | : Milli Eğitim Bakanlığı |
| TBMM | : Türkiye Büyük Millet Meclisi |
| TRT | : Türkiye Radyo Televizyon |
| ÖSS | : Öğrenci Seçme Sınavı |
| ÖSYM | : Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi |
| VB | : 2023 Eğitim Vizyon Belgesi |

GİRİŞ

İnsan, düşünen bir canlı olarak hayatını eğitimli olmadan sürdüremez. Yaşayan canlılar dikkate alındığında hayatta kalması için güdüleriyle yolunu bulamayan tek varlık olarak insan, kendini geliştirmek ve şartlarını oluşturmak zorundadır. İnsan, zayıf bir şekilde dünyaya gelerek meydan okuyuşunu eğitim sayesinde yapar. İnsandaki bu isyan etme, aslında onun hayatta kalma mücadelesidir. Temel insani eylemlerde dahi insan, başkalarına ihtiyaç duyar ancak bu ihtiyacı, zamanla kendini var ederek minimize eder. Bu açıdan düşünüldüğünde insan, eğitime tüm hayatı boyunca ihtiyaç duyan tek varlıktır. İnsanın temel biyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan özellikleri dikkate alındığında eğitimin, insanın varlığıyla birlikte gündeme geldiğini varsaymak gerekir. Eğitim yoluyla insan, öncelikle hayatta kalmayı daha sonra hayatı yaşamayı öğrenmiştir.

Eğitim, insanın tarihi kadar eskidir. Hayatı anlama ve yorumlamayla beraber çıkarımlarda bulunmak, eğitimin genel amaçlarından olmuştur. Kendini doğada yalnız bulan insan, hayatını idame ettirebilmek için bilgiye ve beceriye ihtiyacı olduğunu fark ettiğinde eğitim, doğal olarak insanın gündemine girmiştir. İlk çağlardan itibaren eğitim, aileden başlamış, küçük çevre ile devam ederek okullar aracılığıyla sistemleşmiştir. Yunan felsefesinden hareketle dönemin tanınmış filozofları, kendi okullarını açarak eğitimi belli bir düzen içerisinde yürütmüşlerdir.

Eğitim, zaman içerisinde siyasal iktidarlar, ideolojiler, baskın görüş ve eğilimler tarafından şekillendirilerek, çatışma sahasına dönüşmüş, zaman zaman da ortak değerler oluşturmanın adresi olmuştur. Eğitim, bir sürekliliğe işaret eder. Eski çağlardan beri tecrübe biriktiren insanlık, ortak tecrübeyi, bugün modern sonrası toplumda bile kullanmaktadır. Ancak tüm bilimlerin en zir-

ve olduğu günümüzde dahi eğitimle ilgili temel sorular sorulmaya devam etmektedir. Çünkü eğitim, insanın gelişimine bağlı olarak kendini yenilemek zorunda olan bir kavramdır.

Eğitimin, değişmeyen hedeflerin yanında, çağa ve ihtiyaçlara göre gereksinimlerini arttırdığı söylenebilir. Ancak eğitimin hiç değişmeyen hedeflerinden biri, var olan gerçekliğe uygun bir yaşama hazırlanmak olmuştur. Bu, şimdi de böyle olup gelecekte de bu amaçla devam edecektir (Bauman, 2020:28). Çünkü insanın, soyut ihtiyaçları kadar, pratik, somut ve hemen uygulanabilir bilgilere de ihtiyacı vardır. İşte bu bağlamda, nasıl bir eğitimin teşvik edilmesi gerektiği sorusu ortaya çıkar. Açıkça insanlığın önünde duran amaç, zihinlerin açık bir şekilde sürekli yeni arayışlar içinde olmasıdır. İnsanın hayatta kalması, merak ile sürekli aramasına bağlıdır. İnsan için iyi eğitimin ne olduğu sorusuna eğitim felsefesi yanıtlar aramaya çabalar. Eğitim, Sokrates, Platon ve Aristoteles'le başlayan tartışmalardan ve modern çağdaki büyük dönüşümlerden geçerek günümüzdeki şeklini almıştır.

Kültürler, kendi vasatları içerisinde eğitim felsefelerini oluşturur ve öğretilerini geliştirir. Eğitim ve düşünce tarihi yani felsefe arasında organik bir bağ söz konusudur. Hem eğitim hem de felsefenin ana malzemesi, insandır. Felsefenin eleştirel geleneğiyle eğitimin sürekliliği birlikte hareket ettiğinde, eğitimin yeniliği, felsefenin üretmiş olduğu eleştiri kavramıyla canlılık kazanır. Eğitimin nasıl olması gerektiği sorunsalı karşısında felsefenin tavsiyeleri önemlidir. İdealizm, realizm, natüralizm, varoluşçu yaklaşım ve pragmatizm vb. gibi eğitim felsefelerinin insan, doğa ve eğitim tasavvurları, kendi yönlerinden en iyinin bulunmasına yönelik bakış açıları sunar. Bu bakış açıları, eğitimin nasıl olması gerektiği noktasında ipuçları vermektedir. Felsefi eğilimlerin farklı bakış açıları olsa da insanda, belli bilgi, beceri, davranış ve tutumlarının oluşturulmasını hedeflemektedir. Bilgi ve becerinin kişide nasıl geliştirileceği noktasında farklı tavsiyeleri olan bu fel-

sefi eğilimlerin her birinden beklenen, ideal eğitime katkılarının ne olacağıdır. Doğal olarak eğitim, insanın, hayatını devam ettirebilmesi için iyi ve sağlıklı yaşamın yollarını bulmasını sağlar.

Eğitim sistemleri, okullarda somutlaşmıştır. Bugün bildiğimiz okul sisteminin başlangıcı, Rönesans'a gider (Mardin, 2007:164). Rönesans, Batı tarihi açısından kendine açılan yeni bir doğuşa işaret eder. Eskiye dair fikirlerin değişmesi gerektiği kanaati, Avrupa'da güneyden kuzeye yüzyıllar içerisinde oluşmuştur. Eğitimin hedefi, 15.yüzyıldan itibaren hayat idealine uygun olan çok yönlülüğü gerektiren insanı yetiştirmektir (Aytaç, 2012:97). Bugünün eğitim kurumlarına bakıldığında hedefte büyük farklılıkların olmadığı anlaşılacaktır. Siyasal gelişmelere bağlı olarak eğitimin hedeflerinin belirlendiği görülmüştür. Modern devletlerin ortaya çıkmasıyla beraber kiliseyle rekabete girilmesi, devletlerin kendi çıkarlarını gerçekleştirecek okulları destekleyerek, devlet işlerinin yürütülmesini mümkün kılacak kültürlü insanların yetiştirilmesi amaçlanmıştır (Mardin, 2007:164).

Millî devlet fikrinin ortaya çıkmasıyla beraber hem devletin kendisi hem de aileler, millî kültürün devamlılığı ve korunmasını, aile ve ev kültürünün güçlü olmasına bağlamışlardır (Aytaç, 2012:264). Bundan ötürü millî hedeflerle devletler, toplumların baskın ideolojiyle ilişki kurmayı zorunlu hâle getirir. Çünkü eğitim, okullarda ideolojik bir aygıt hâline gelir. Millî devlet ideolojisiyle, ekonomik sistem arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Fransız İhtilali'nin, kapitalist ekonomik sistemin geliştirilmesi noktasındaki teşviki dikkatlerden kaçmamaktadır. Zaten kitlesel eğitimin, okulun, insanları ideolojik bir çıktı olarak hazırlamanın yanında, vatandaşı ve işçiyi modern sanayi devleti için yetiştirme amacı da vardır (Spring,199:10).

Eğitimin, maddi hedefleri olduğu kadar manevi kapsamı da bulunmaktadır. Eğitimin görevi, sadece insanlara hayatlarını ka-

zanacak bir iş yolu açmak değil, aynı zamanda onları doğru tasarımlarla besleyerek sağlam karakterli ve erdemli kişiler yapmaktır. Bunun sağlanması için öğrencilerin dikkatleri ahlaki taleplere çekilerek bu esasların teşvik edilmesiyle olabilir (Aytaç, 2012:267). Bugün okulların hedefleri arasında, öğrencileri davranış temelli eğitim olmasına rağmen kurumların, daha çok akademik başarıya odaklandığı görülmektedir. Ancak akademik başarının, ahlaki bir toplumda değer kazanacağı unutulmaktadır. Bugün okulların vermeye çalıştığı eğitim, diploma merkezli bir yaklaşıma evrilmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle beraber okulların farklılaşacağı tezleri ileri sürülürken, verilen diplomaların da hedeflenen işler için yeterli olmayacağı konuşulmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde okulların eğitim metotları ve yüklenmiş olduğu misyonun değişeceği işaretleri güçlüdür.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. kuruluş yıldönümünü de dikkate alarak çağın ve ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi (VB.) çalışmasını başlatmıştır. Bu vizyon belgesi özelinde Türk eğitim sisteminin yenilemesi gereken yönlerin nasıl olması gerektiğine dair bir bakış açısı sunulmuştur. Bu çalışmayla, öncelikle millî eğitimin insan anlayışı, eğitim felsefesi, öğretmenlerin eğitimi, uygulamalı eğitim, yabancı dil eğitimi, meslekî eğitim, okul öncesi eğitim gibi birçok alanda kendine belirlediği hedefler doğrultusunda aşamalı olarak millî eğitim sistemindeki eksikliklerin giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu vizyon çalışmasının yapılması, çağın gerçek ve gereklerine uygun insan yetiştirmeye Türkiye'nin gereksinim duyduğunun bir işareti olarak alınmalıdır. Belirlenen perspektiflerin, millî eğitim sistemi içerisindeki boşlukları dolduracağı ve eğitimde yıllardır devam eden durağanlığın aşılması hedeflenmektedir. Bu vizyon belgesinin temel amacı, insanlığın iyiliği için bilim ve kültüre duyarlı, çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış nitelikli ve ahlaklı bireyler yetiştirmek olduğu görülmektedir (2023 VB., 2018:8).

Eğitimde, tarihin insana biriktirmiş olduğu tecrübe ve dijital kültür olanaklarının gelişmesiyle beraber klasik-geleneksel yapılar sorgulandığı gibi eğitimde de yeniliklere kapı aralanmaktadır. Günümüz insanı, örgün eğitimde sadece öğretmeni dinleyip öğrenme arzusunda değildir. Alınan bilgi, öğrenciyi tatmin etmemekle beraber bilgisayar ve internet aracılığıyla öğrenilebilecek bilgileri tekrar öğretmenden almak istemeyecektir. Eleştirel düşünme, topluluk önünde konuşma becerisi ve teknolojiyi etkin kullanma, güncel eğitimden beklenen hedeflerdir. Bugünün öğrencisi, dayatmayı kabullenmemekte, eğitimcilerle dayanışmayı talep etmektedir. Onlar, uysal dinleyici olmak yerine, öğretmenlerin eleştirel ortaklarıdır. Bu amaçla insan, eğitim sayesinde kendi sözünü söylemeli ve dünyadaki yerini yeniden kazanmalıdır (Freire, 2011: 56-60). Bu durum, eğitimde alternatif arayışların gerekliliğini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla oluşturulacak alternatifler içerisinde sinemaya büyük bir görev düşmektedir. Sinemanın eğitici misyonu ele alındığında, hâlihazırdaki öğrenci taleplerinin karşılanmasına yönelik materyallerin sağlanarak gerekli ön çalışmalar yapılması hâlinde eğitimde büyük bir boşluk doldurulacaktır.

Sinema sanatı, ilk yıllarında, toplumların sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmelerle birlikte diğer sanat dallarındaki gelişmelerden etkilenmiştir (Coşkun, 2009:7). Sinema, tarihi kısa olmasına rağmen diğer sanat dallarının imkânlarıyla beraber teknik olarak kendi potansiyelini teknolojik gelişmelere paralel gelişmesini sürdürmektedir. Sinemanın, fotoğraf sanatından fazlasıyla beslenmiş, gelişen teknolojiyle görsel ve işitsel bir malzeme olarak görülmesine rağmen kültürel bir ürün olduğu unutulmamalıdır. İnsanın hayat fragmanlarından ve tecrübesinden yararlanılarak oluşturulan filmsel metin ve görseller, insana, ekrana aktardığı kendini, yaptıklarını ve yapacaklarını seyretme imkânı verir. Sinema, yedinci sanat türü olarak diğer sanat türlerinin imkân,

vaat ve özellikleriyle birlikte onları da aşarak kendi açmazlarıyla birlikte bir düşünme ve tecrübe fırsatı oluşturur. Dolayısıyla sinema, geniş yelpazesıyla kuşatıcı imkânlarla sahiptir.

Sinema, toplumsal gerçekliği, çatışmaları, beklentileri kendi diline uygun bir biçimde işler. Sinema, mesaj yüklüdür. Çok yönlü bir disiplin olarak sinema, olanı öne sürerken, hikâye anlatısı; olması gerekeni dillendirirken, felsefe; bazen de sosyolojik bir vakayı hâlince anlatarak toplum tasavvuru ortaya koyan retorikle etkili bir sunum olabilmektedir. Sinema, hayatın gerçekliğinden uzak olmadığından ötürü, ekonomik, siyasal ve toplumsal olanla yakın ilişki kurarak buradan kendine malzeme sağladığı gibi, hayata da malzeme üretir.

Sinema, izleyiciden, belirli bir müktesebata sahip olmasını bekler. İzleyici, zihnini vererek ve aktif bir şekilde seyreden olmak için bir bakış açısı kazanmak durumundadır. Bilinçli, keyifli ve aktif izleyici, filme dokunabilir ve filmde mesaj alabilir. Duygusal anlamda etki, kurulan karşılıklı ilişkiye bağlıdır. Bunun yolu, en azından filmde anlatılan konuya yakınlık hissetmektir.

Yapılan araştırmalarda, filmlerin eğitim materyali olarak kullanılmasının, konuların tekrar edilebilmesi, akılda tutulması, somutlaştırılması ve zor alanların daha anlaşılır hâle getirilmesi gibi faydalı yönleri vurgulanmıştır. Filmlerin eğitim amaçlı kullanımı, bazı Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde sinemanın ilk yıllarına kadar götürülebilir. Filmin kendi başına kültürel bir ürün olması, onun, örgün ya da örgün olmayan bir eğitim aracı olabileceği anlamını taşır. Avrupa ve Kuzey Amerika'da, sinemanın, eğitimde etkin kullanılması için dernek ve birlikler kurulmuştur. "Sinema ile eğitim mümkün müdür?", "Müfredatta filmlere yer verilebilir mi?", "Okullar, alt yapı olarak yeterli mi?" gibi sorular sorulmaya başlanmıştır.

Sinemayı, sanat, eğlence ve kitle iletişim aracı olarak görmek, sinemanın geniş bir yelpazesini sunar. Sinemanın eğlence aracı

oluşu, onun doğuş yıllarında temel bir amaçtı. Ancak sinema, yönetmenler ve oyuncular aracılığıyla potansiyeli keşfedildiğinde eğlence aracı olmasının yanında farklı anlamlar da taşımaya başlamıştır. Kitle iletişim aracı olarak sinema, onun, kitleleri eğiten, yönlendiren, manipüle eden yönünü açıklar. Bundan dolayı bu çalışmada, sinemanın, sanat ve eğlence yönüyle birlikte onun eğitim açısından ele alınması hedeflendiğinden kitle iletişim aracı olarak sinema, odak noktası olacaktır.

Çalışmada her ne kadar sinemanın eğitim açısından önemine işaret edilmiş olsa da bu çalışmanın amacı, Türk sinemasının özgün eğitimi filmlerinde nasıl temsil edildiğini araştırmaktır. Sinema, bugün kitleleri etkileyen en etkin iletişim araçlarından birisidir. Onun, eğitim gibi geniş ve tartışmalı bir alanda söz söylememesi beklenemez. Türk sinemasında da eğitimle ilgili doğrudan ya da dolaylı şekilde filmler yapılmıştır. Bu çalışmada, konunun tartışılmasını mümkün kılacak en çok malzemeye sahip filmler seçilmiştir. Filmler, kendi dönemlerini aydınlatırken, geçmiş ve gelecek arasında da bir bağ kurmaktadır. Eğitim filmleri, eğitim ideolojisi, okul, eğitim yöneticisi, öğrenci, öğretmen ve veli yaklaşımlarını merkeze alan filmlerdir. Bu kavramlar, filmlerde birbiriyle örüntülü şekilde verilmektedir (Yalanız, 2018:146). Bu çalışmada örneklem olarak seçilen *Hababam Sınıfı* (1975), *Öğretmen* (1988), *Sınav* (2006), *İki Dil Bir Bavul* (2008) ve *İmkânsız Olasılık* (2016) filmlerinin ele alınması, yukarıda sayılan maddeleri daha çok kapsadığı ve bu alanda daha fazla fikir ve malzeme verdiği düşünüldüğü içindir. Eğitim temalı filmlerin hemen hepsi üzerine eğitim okuması yapılabilir. Ancak çalışmada özellikle bu filmlerin seçilmesinin temel sebebi, bu filmlerde eğitimin ana konu olarak ele alınmasıdır. İsimleri, çalışmanın belli bölümlerinde verilmiş diğer filmlerin çoğunda eğitim ya yan konu ya da eğlence amaçlı yapımlar olarak değerlendirilmiştir. Seçilen bu filmlerde, okul yöneticisi, öğretmen,

öğrenci ve velilerle ilgili daha derinlikli bilgi edinme fırsatı yakalanacağı düşünülmüştür. Yapılacak başka çalışmalarda, örneğin, örgün olmayan eğitimin ele alınacağı bir çalışmada farklı filmler incelenebilir. Seçilen konuya uygun olarak bu filmlerden hangisinin daha iyi örneklik gösterebileceği kaygısından dolayı bu filmler seçilmiştir.

Çalışmada, Türk sinemasında 1949 ve 2018 yılları arasında tespit edilip seyredilen 57 filmde 5 tanesi çalışmaya örneklem olarak alınmıştır. Bu filmlerin Türk eğitimine dair daha kapsamlı bilgiler sağladığı tespit edildiği için çalışmaya örnek seçilmiştir. Bu filmlerin kapsama alınmasında, Türkiye’de eğitimde en çok tartışılan konuların işlendiği filmleri seçmek, çalışma açısından önemli bir kıstas olmuştur. Seçilen örnek filmlerde bir kültür hâline gelmiş Ertem Eğilmez yönetimindeki *Hababam Sınıfı* (1975), okul, okul yönetimi, öğretmen ve öğrenci ilişkilerine dair birçok veri sunmaktadır. Lisede okumak üzere yurttan kalan öğrencilerin birbirleriyle ilişkileri, öğretmenlerin derslere ve öğrenciye yaklaşımı, okul idaresinin öğrenciye bakışı, İstanbul’da özel bir liseden kameraya alınmaktadır. Filmde, öğrencilerin çaresizliklerinin farkında olmayışları ve kendini çocukların geleceğine adanmış müdür muavininin (Mahmut Hoca), hem acı hem tatlı tabloları sunulmaktadır. Film, satır aralarında eğitime dair önemli ayrıntılar barındırmaktadır. Kartal Tibet yönetimindeki *Öğretmen* (1988) filmi, başarılı bir öğretmenin, köyden kente yolculuğunu ve ekonomik yetersizlik başta olmak üzere İstanbul’daki çok yönlü mücadelesini konu almaktadır. Öğretmen, ekonomik açıdan ihtiyaçlı olduğundan geçimini sağlamak için alternatif işler peşinde koşmaktadır. İncelenen diğer filmlerde de eğitimciler, doğrudan ya da dolaylı yollardan yaşadıkları ekonomik dar boğazla gündeme gelmişlerdir. Bu filmde öğretmenin yaşamış olduğu ekonomik zorluklar, sosyal hayatına ve işine olumsuz yansımaktadır. Onun yaşadığı zorluklar, ironik bir şe-

kilde kameraya alınmaktadır. Ömer Faruk Sorak yönetmenliğindeki *Snav* (2006) filmi, eğitim sisteminde kendini yetersiz ve hakları yenilmiş hissedenden öğrencilerin, üniversite sınavı sorularını çalma teşebbüslerini konu almaktadır. Film, merkezî sistemle üniversiteye öğrenci alan sınav sistemini sorgulaması açısından önemlidir. *İki Dil Bir Bavul* filminin yönetmenleri, Özgür Doğan ve Orhan Eskiköy'dür (2008). Film, Denizlili genç bir öğretmenin, Şanlıurfa'nın Demirci Köyü'ne Türkçe bilmeyen öğrencilere sınıf öğretmenliği yaparken yaşadığı tecrübeyi ve azmi konu almaktadır. Film, eğitimde sürekli tartışılan fırsat eşitliğine, eğitimin kalitesine, yerel bakış açılarına dair kanaatler barındırmaktadır. Ele alınacak son film ise Murat Şenöy yönetmenliğinde çekilmiş olan *İmkânsız Olasılık*'tır (2016). Film, İstanbul'da bir devlet lisesinde okul ve okul çevresindeki illegal yapıları ve iş birliklerini konu almaktadır. Sözleşmeli bir matematik öğretmenin, birçok olumsuz tabloya rağmen öğrencilerini kazanmak için vermiş olduğu mücadeleyi konu almaktadır. Film, güncel öğretmen, öğrenci, ebeveyn ve okul çevresindeki birçok etmene dair okuldaki eğitimle ilgili fotoğraf çekmektedir. İncelenen filmler, eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veli bağlamında söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, eğitim; kavram, amaç, eğitim felsefesi, temelleri ve akımları bağlamında ele alınarak, eğitimden ne anlaşılması gerektiği ve tarihsel olarak eğitim yaklaşımlarında nasıl dönüşümler olduğu ele alınmaktadır.

Değişen dünya dinamikleriyle birlikte okulun, bilgi tekeli olma iddiası geçerliliğini kaybederken; sinemanın ise eğitim için önemli bir fırsat olacağı gündeme gelmektedir. Bu bağlamda ikinci bölümde, sinema eğitim ilişkisi ele alınmaktadır. Sinema ve eğitim arasında ne tür bir ilişki olduğu, sinemada anlam, eğitim açısından sinema sanatı ve eğitim içerikli filmler başlıkları altında incelenmektedir.

Üçüncü bölümde ise ele alınan filmler, eğitim kavramı çerçevesinde incelenmiştir. Yine bu bölümde, araştırma evreni içerisindeki filmlerin söylem analizi, Teun Van Dijk metin analizi için geliştirmiş olduğu başlıklar altında yapılmıştır.